

zabezpečiť monitoring populácie, pravidelné sčítavanie a krúžkovanie tohto vzácneho dravca, inštalácia ume-
lych hniezdných podložiek a redukcia rušenia prostred-
níctvom uzatvorenia lesných ciest a výkupu pozemkov
v okolí potenciálnych hniezdisk.

4. Monitoring a NATURA 2000

NATURA 2000 je sústava chránených území európ-
skeho významu. Všetci partneri projektu sú správcami
území v rámci NATURA 2000. Úlohou DANUBEPARKS
je zjednotiť monitorovacie koncepty. K pilotným mo-
nitorovacím projektom patrí vytvorenie medzinárodnej
databázy rýb, monitoring vybraných druhov vtáctva a
cicavcov pozdĺž Dunaja. Výsledky monitoringu majú
zohrávať dôležitú úlohu v zvyšovaní povedomia verej-
nosti a budú prezentované v rôznych médiách. Z ci-
cavcov sa budú monitorovať populácie bobra a norka,
ku ktorým odborníci v rámci projektu napíšu príručky.
Cieľovými vtáčimi druhmi sú kulík riečny a brehuľa
hnedá.

5. Prírodný turizmus na Dunaji

Chránené územia sa čoraz viac stávajú aktívnymi
účastníkmi pri podpore trvalo udržateľného rozvoja
jednotlivých regiónov. Jedným z kľúčových faktorov je
rozvoj prírodného turizmu na Dunaji. Ten plní dôležité
výchovné poslanie a má zvyšovať záujem verejnosti
o ochranu prírody. Má byť aj zdrojom príjmov v regio-

noch, čo je dôležité hlavne
z toho dôvodu, že mnohé
z chránených území sú
súčasťou práve menej roz-
vinutých regiónov. Prírodný
turizmus na Dunaji má byť
založený hlavne na krásne
dunajskej prírode, tradícii
a kultúre.

Súčasťou projektu je
budovanie viacerých cyk-
lotrás a naučných chod-
níkov, propagácia vodnej
turistiky a exkurzie pre
verejnosť. V rámci výmen-
ných študijných pobytov si
personál projektu predáva
skúsenosti a spoznáva nové chránené územia a spôs-
oby ochranného manažmentu. Zamestnanci projektu
majú taktiež možnosť zúčastniť sa kurzu sprevádzania,
čo následne prispieje k skvalitneniu exkurzií prípravo-
vaných pre verejnosť. K zvýšeniu povedomia majú
prispieť aj informačné brožúry a mapy projektových
chránených území v rôznych jazykoch. Z aktivít, ktoré
majú za úlohu spájať ľudí žijúcich pozdĺž Dunaja, treba
spomenúť kultúrne podujatie *Danube Nature Festival*

Hrušovská zdrž Vodné dielo Gabčíkovo

- Dunajský festival, ktorý sa každoročne organizuje v
Maďarsku a taktiež súťaž pre stredné umelecké ško-
ly s ekologickou tematikou Dunaja, v rámci ktorej sa
vyberá najlepší študentský plagát, a tento rok už aj
video. V duchu medzinárodného charakteru projektu sa
pôvodne rumunská súťaž s dlhoročnou tradíciou stala
nadmárodnou a najlepšie práce budú prezentované v
rámci putovnej výstavy po projektových krajinách.

Mgr. Miroslava Rudá

Veľkolélsky ostrov – jedinečný príklad spolupráce v regióne

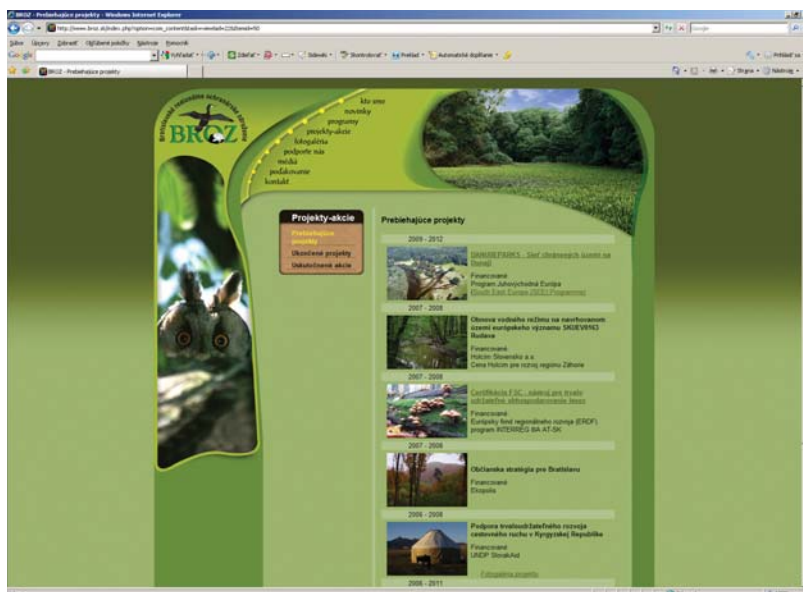
Veľkolélsky ostrov alebo Nagyléli sziget je dobre
známy na oboch stranách Dunaja ako jeden z posled-
ných veľkých dunajských ostrovov s rozlohou viac
ako 250 hektárov. Ostrov nesie meno podľa blízkej
osady Veľký Lél, ktorá bola nazvaná podľa maďar-
ského vojvodu Lehela alebo Léla, popraveného v
Nemecku v 10. storočí. Osada Veľký Lél aj ostrov
samotný sú dnes súčasťou obce Zlatná na Ostrove

(Csallókőzaranos). Prvá zmienka
o obci pochádza z roku 1094, keď
sa spomína ako Locus Aureus.
Všetky tri názvy nám napoveda-
jú, že sa tu už v dávnych časoch
získavalo zlato. Vody Dunaja vy-
tvorili v týchto miestach meander,
v ktorého náplavoch sa usádzalo
značné množstvo zlata. Dokonca
aj dnes ten, kto má šťastie a cit
v rukách, môže v piesku z brehu
Dunaja vyryžovať pár zlatiniek.
Zlato však dnes nie je hlavné bo-
hatstvo tohto kraja, pre ktoré sa
sem oplatí prísť na návštevu. Od
hlavnej cesty sa k rieke stáča zre-
gulovaný kanál, ktorý bol kedysi
tiež dunajským ramenom. Privedie
nás k osade Veľký Lél, ktorá sa
kedysi pýšila farmou, krásnym par-
kom a do okolia rozvíjajúcim liehovarom. Dnes je
z neho len ruina s komínom, bohužiaľ, nie jediná, a v
osade je obývaných pár posledných domov. Miestni tu
chovali kravy, kone, ovce, pestovali obilie a kukuricu.
Samotný ostrov bol prístupný len cez brod, preto bol
vhodným a bezpečným pasienkom pre domáce zvieratá.
V čase povodní, keď sa ostrov neraz ocitol takmer
celý pod vodou, poskytovali štvornohým obyvateľom
útočiská lúky na pevnine v okolí dediny.

Vlhké lúky a pasienky, ktoré sa u nás dali v minulos-
ti nájsť na nížinách v okolí všetkých väčších riek, boli
veľmi rozšírené, pretože svojou úrodnosťou dokázali
uživiť stáda domácich zvierat po celý rok. Neustály
prísun úrodného bahna z Dunaja zabezpečoval rýchly
rast trávy a širokolistých bylín. Pravidelné spásanie a
kosenie sa zároveň postarali o malebný trávnatý ráz
krajiny so vzácnou faunou a flórou.

Andreja Stolmanna kvôli ochrane obrovskej hniezdnej
kolónie volaviek poplavých. Ochrana kolónie sa, bo-
hužiaľ, nestihla preniesť z papierov do reality, a tak sa
stalo, že v čase vyhlasovania rezervácie prebiehala v
jej okolí holorubná ťažba a volavky sa odsťahovali na
malý ostrovček na maďarskej strane Dunaja.

Ostrov je z jednej strany lemovaný v týchto
miestach už veľmi širokým hlavným korytom Dunaja

Veľkolélsky ostrov dnes predstavuje unikátnu mozaiku
lesných, mokradných a trávnatých biotopov. Lužný
les - tvrdý, jaseňovo-brestovo-dubový ale aj mäkký,
vrbovo-topoľový, pokrýva takmer polovicu ostrova.
Pre svoju dnes už ojedinelú zachovalosť bola časť veľ-
kolélskych lesov s pralesným charakterom vyhlásená
v roku 1974 za prírodnú rezerváciu. Dnešná „prales-
ná“ rezervácia paradoxne pôvodne vznikla zásluhou
dlhoročnej práce nestora ochrany prírody Podunajska

a z druhej strany takisto relatívne
širokým Veľkolélskym ramenom.
Voda v ramene v minulosti neru-
šene tiekla, ale po reguláciách v
80-tych rokoch 20. storočia zo-
stala prevažnú časť roka stojatá.
Rameno teraz postupne zarastá
ostricami a vrbami od brehov a
na voľnej hladine môžeme nájsť
vzácnu kotvicu plávajúcu (*Trapa
natans*). Veľkolélske lúky lemova-
né mohutnými topoľmi a hlavový-
mi vrbami však zostali zo strany
ochrany prírody nepovšimnuté. Na
Slovensku sú v súčasnosti tieto
vzácne spoločenstvá biotopom
mnohých ohrozených druhov (napr.
chrobákov a motýľov) a, samozrej-
me, jedinečnej panónskej vlhkomi-
nej flóry. Po všeobecnom úpadku
živočíšnej výroby však začali veľmi rýchlo zarastať
burinou a inváznymi rastlinami prinášanými riekou.
Netrvalo by dlho a ostrov by sa zmenil na nepoznanie.
Našťastie bol však v rokoch 2004 - 2005 ako súčasť
Chráneného vtáčieho územia SKCHVU007 Dunajské
luhy zaradený do európskej siete chránených území
Natura 2000. Ostrov je aj samostatným Územím eu-
rópskeho významu SKUEV0183 Veľkolélsky ostrov s
rozlohou 328,65 ha.

Tento krok priniesol širšie možnosti ochrane prírody aj hospodáreniu na ostrove. Starostlivosť o Veľkolélsky ostrov, v spolupráci so Štátnou ochranou prírody SR a miestnymi obyvateľmi, zabezpečuje Bratislavské regionálne ochrannárske združenie – BROZ. V rámci viacerých projektov financovaných zo zahraničných fondov, Európskej únie, národných aj súkromných zdrojov bolo vybudované unikátne partnerstvo, do ktorého sa postupne zapojili aj vodohospodári, lesníci a miestni farmári.

V roku 2006 sa podarilo prenajať a vykúpiť väčšiu plochu ostrova do rúk ochrany prírody. To umožnilo novým správcom zaviesť mnohé opatrenia, ktoré viedli k zlepšeniu stavu ochrany viacerých typov biotopov na ostrove. Ako prvý sa zamedzil voľný vjazd do územia. Jednoduché opatrenie – jedna rampa, zabezpečilo takmer 300 ha územia pred zbytočným vyrušovaním. Po výmene niekoľkých prvých zámkov si na to všetci zvykli a dnes je všeobecne akceptované, že na ostrov a k Dunaju sa tu autom nechodí.

Typickou črtou ostrova sú tzv. hlavové vrby. Po mnohých rokoch zanedbávania sa znovu začali systematicky obnovovať a ošetrovať. Pravidelné orezávanie konárov v niekoľkoročných intervaloch za účelom získania paliva tak vytvára typické „búťľavé vrby pri potoku“. Ich narušená kôra a práchnivejúce dutiny sú domovom mnohých druhov vzácných chrobákov a vtákov. Po zanechaní pravidelnej starostlivosti sa však pod váhou konárov lámu a rozpadajú.

Krajinársku hodnotu ostrova pridávajú aj staré solitérne duby uprostred lúk. V uplynulom roku boli odborne ošetrované, aby sa ďalej nerozpadávali a neohrozovali okolie. Okrem toho, že sú samy osebe biotopom pre viacero druhov hmyzu, a hniezdiace vtáky, sú takisto bohatým zdrojom žaluďov, ktoré sa využívajú pre výsadbu nových sadeníc na ďalšiu obnovu lužných lesov v Podunajsku.

Prírodné lesné biotopy sú ponechané na samovývoj. V narušených častiach lesa sa po odstránení invázných druhov dosádzajú sadenice pôvodných druhov drevín ako topol biely, topol čierny, vrby, duby, jaseň úzkolistý a podobne.

Od okrajov lesa sa na veľkolélske lúky postupne začali šíriť nálety mladých stromov nepôvodných druhov drevín. Sú to najmä nevítaní americkí návštevníci ako javorovec jaseňolistý, jaseň americký a jaseň červený. Od roku 2009 sa Bratislavskému regionálnemu ochrannárskemu združeniu podarilo na odstraňovanie

nepôvodných druhov bylín aj drevín získať štvornohé posily. V spolupráci s miestnymi farmármi sa vďaka projektu LIFE nasťahovalo na ostrov sedemdesiatihlavé stádo dobytky. Títo, oddávna prirodzení obyvatelia dunajských mokrých lúk a pasienkov, dostali za úlohu zabezpečiť postupné vypásanie plôch zarastených bodľáčim, nepôvodnou zlatobyľou a náletom invázných drevín.

Menej prístupné plochy a pichľavé kroviny sú zasa starosťou početného stáda oviec a kôz. Medzi bežný-

Dobytok na Veľkolélskom ostrove – obnova tradičnej pasvy

Bledula letná (*Leucojum aestivum*), Veľký Lel, lúka, ktorá bola zaliate vodou

mi hospodárskymi plemenami nechýbajú ani tradičné fajty z maďarskej pusty, sivé rohaté kravy (szürke marha) a čierne racka ovečky s dlhými zakrútenými rohami. V tomto roku by malo pribudnúť ešte desať koníkov a idylický obrázok nášho najväčšieho dunajského ostrova bude kompletný. Režim spásania a kosenia ostrova je, samozrejme, od začiatku pod prísny dohľadom ochrany prírody. Tento systém vytvoril aj niekoľko stálych pracovných miest pre pastierov a pomocný personál.

V najbližších troch rokoch čaká ostrov Veľký

Lél ešte niekoľko nemenej významných zásahov. Veľkolélske rameno bolo pred dvadsiatimi rokmi odrezané od hlavného toku Dunaja kvôli plánovanej výstavbe vodného diela Nagymaros. Na ostrov pre ľahší prístup vybudovali panelovú cestu, ktorá však spomaľuje vodný tok. Rameno je tak bez citeľných prietokov a postupne sa zanáša a zarastá stromami. Väčší prietok vody býva len počas povodní, keď je hladina Dunaja vyššia ako samotný ostrov. To však nestačí na dôkladné prepláchnutie ramena od dlhoročných nánosov. V uplynulom roku boli spracované merania a štúdie, na základe ktorých by sa mali začať revitalizačné práce na znovunapojenie 5,5 km dlhého Veľkolélskeho ramena k hlavnému toku Dunaja. Odstránenie násypu v ústí a betónovej bariéry na výtok umožní opätovnú migráciu rýb k neresiskám na ostrove, čo prispeje aj k obohateniu potravných a hniezdných biotopov vtákov viazaných na vodu.

Na južnej strane, kde ostrov obmýva Dunaj, sú brehy obložené veľkými kameňmi, ktoré okrem toho, že bránia riečnej erózii, zakrývajú pôvodný piesočnatý alebo hlinitý profil brehu. Ten bol obľúbeným miestom hniezdenia niektorých druhov vtákov, najmä však kedysi bežnej brehule hnedej. V najbližšom období bude na dvoch miestach ostrova šetrne odstránené toto brehové opevnenie, čo napomôže návratu tohto lastovičkovitého vtáka na Veľkolélsky ostrov.

Dlhoročná iniciatíva mnohých dobrovoľných i profesionálnych ochrancov prírody v spolupráci s vodohospodármi a s aktívnou účasťou miestnych farmárov a obyvateľov začína po neistých počiatočných krokoch prinášať prvé pozitívne výsledky. To by nebolo možné bez obetavého prístupu všetkých zúčastnených. Dúfajme, že Veľkolélsky ostrov spájajúci na prvý pohľad tak rozdielne prístupy k revitalizácii, bude z roka na rok úspešnejším príkladom aj pre ďalšie regióny na Slovensku.

Revitalizačné opatrenia na Veľkolélskom ostrove sa uskutočňujú vďaka príspevku Európskej komisie a Ministerstva životného prostredia SR v rámci projektu LIFE07NAT/SK/000707 Ochrana populácií ohrozených druhov vtáctva v prirodzených biotopoch vnútrozemskej delty Dunaja. Bližšie informácie o aktivitách na ostrove nájdete aj na stránke www.broz.sk a www.kupte-si-ostrov.sk

Mgr. Katarína Radvanská, RNDr. Tomáš Kušík,
Mgr. Matúš Kúdela, PhD.

Foto: K. Radvanská, K. Tuhárska, J. Michalíková

Záplavy na Veľkolélskom ostrove